

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОНАННЯ НАТЮРМОРТІВ М'ЯКИМ МАТЕРІАЛОМ НА ПРИКЛАДІ ТЕХНІК СЕПІЇ ТА ПАСТЕЛІ

Литвиненко В. С.¹, Трачук В. А.²

Хмельницький національний університет

E-mail: ¹lytvynenkovs@khmnu.edu.ua, ²trachukvi@khmnu.edu.ua

Серед художніх матеріалів, які використовуються як професійними митцями, так і митцями-початківцями (в тому числі здобувачами освіти ВНЗ) для виконання творчих і навчальних робіт у жанрі «натюрморт» можна «зустріти» м'які матеріали: вугілля, сангіну, сепію, соус, пастель. Слід зазначити про те, що натюрморт як жанр мистецтва, в тому числі і як жанр графіки, так і – живопису, достатньо розповсюджений та популярний в образотворчому мистецтві, наряду з портретом та пейзажем.

У цій статті розглянуто дві техніки м'яким матеріалом, на прикладі «сепії» і «пастелі» на контрасті монохромної (тобто із залученням матеріалів трьох кольорів) та кольорової графік (або живопису) (відповідно, – із використанням широкого спектру кольорів), рис. 3; 4.

Натюрморт сепією був виконаний викладачем Владиславом Литвиненком, а натюрморти пастеллю – ст. викладачем Віктором Трачуком. Слід зазначити про те, що натюрморти були поставлені авторами даної статті власноруч (рис.1; 4).

Сепія як художній графічний матеріал у вигляді олівця без оправы (від давньогрец. мови – каракатиця) видобувалася у XVIII ст. з морського моллюска – каракатиці. Сучасна сепія декількох кольорових відтінків виготовляється штучним способом із природних глин – суха сепія. Терміном «сепія» позначається як графічна техніка, так і художній твір, виконаний цим матеріалом із застосуванням різноманітних способів та прийомів зображення (лінійного, світло-тонового, плямового). Сепія активно наноситься на поверхню паперу, зображення отримує оксамитовий відтінок земних брунатно-вохристих кольорів. Рисунок можна доповнювати розмиванням пензлем. У сучасному арсеналі графічних матеріалів сепія має різні кольорові відтінки, вона випускається промисловістю оформленою в різних варіантах.

Для виконання натюрморту сепією було створено постановку з керамічним півником, червоною скляною мискою та чашкою на тлі трьох драперій (див. рис. 1).

Процес виконання натюрморту відбувався в декілька етапів:

1. Вибір ракурсу (точки зору) постановки;

2. Виконання композиційно-тонального ескізу-пошуку на малому форматі графітним олівцем (рис. 2);
3. Підбір кольорового спеціального паперу. Виконання лінійного рисунку на великому форматі;
4. Виконання натюрморту в матеріалі тоном;
 - 4.1. Розкриття великих тональних відносин;
 - 4.2. Проробка форми та деталей;
5. Узагальнення, розстановка акцентів, завершення (рис. 3).

Рис. 1. Постановка натюрморту з керамічним півником

Рис. 2. Композиційно-тональний ескіз натюрморту з керамічним півником на малому форматі графітним олівцем

Для виконання роботи було використано такі матеріали:

- механічний («цанговий») олівець для утримання стрижня палички сангіни;
- розтушка (спеціальний «олівець» із пухкого паперу із загостреними кінцями, для розтирання на папері і отримання потрібних ефектів);
- жорсткий ластик;
- калька (для тимчасового накривання роботи під час зберігання для уникнення псування і розмазування зображення).

Розглянемо детально деякі етапи виконання «Натюрморту з керамічним півником» сепією.

Підбір кольорового спеціального паперу орієнтувався на світлий нейтральний, приємний на око колір, який не заважав загальному сприйняттю завершеного твору (автором був обраний папір для пастелі «персикового» відтінку), та середній тон, який би міг звучати у півтонах. **Виконання лінійного рисунку на великому форматі** здійснювалося тим же самим основним матеріалом, що в подальшому – тональне рішення, тобто сепією із лінійно-конструктивним побудуванням спрощеного характеру.

Виконання натюрморту в матеріалі тоном згідно зазначених етапів здійснювалося таким чином.

Спочатку набиралися найбільш темні місця (тіні та темні ділянки фону). При цьому тон наносився не стільки кінчиком грифелю у техніці «штриховки», а скільки – плазом (тобто боком стрижню). Вслід за цим опрацьовувалися напівтони, слідкуючи за тим, щоб не «забився», тобто повністю не закритися тон паперу (малюнок в останньому випадку міг би сприйматися «мертвим» і «замученим». За необхідністю зафарбовані плями поверхні рисунку розтушовувалися, полегшувалися темні місця і розтягувався тон за об'ємом форми і середовища. Паралельно з роботою тоном використовувався і наводилася лінія, там, де це необхідно. Найбільш світлі ділянки висвітлювалися ластиком, а потім, там, де необхідно, легко вкривалися тоненьким штрихом. У кінці роботи у найбільш світлих місцях ставилися полиски гострим кутком білої крейди (рис.).

Як було зазначено вище, два інші натюрморти було поставлено і виконано ст. викладачем Віктором Трачуком у техніці «пастелі». **Пастель** є однією з графічних технік м'якими матеріалами. Ця техніка цікава тим, що водночас може бути як технікою графіки, так і живопису. Пастель випускається у вигляді різнокольорових паличок круглого або квадратного перерізу довжиною 10 – 12 см. Існує пастель двох видів: олійна та суха.

Олійна пастель має у своєму складі крейду, різні пігменти, віск, олію. Зображення цією технікою має більш яскравий та глянцевиий вид.

Суша пастель містить різні пігменти, крейду, рослинний клей (гуміарабік), наповнювачі.

Робота сухою пастеллю має матово-оксамитову поверхню, кольорі чисті та насичені. В якості основи під живопис можна використовувати сірий або кольоровий папір з шорсткою поверхнею, картон, оргаліт.

Білий папір краще не використовувати, при необхідності його можна затонувати кольоровим ґрунтом. Пастель має широку палітру засобів зображення. По шорсткій поверхні рисується пастельними паличками, декілька кольорів можна змішувати, накладаючи штрихи один на другий, можна використовувати розтушки (спеціальні паперові палички) для змішування кольорів та пом'якшення силуетів, сухі пензлики, навіть пальці. Єдине, про що потрібно пам'ятати, це те, що змішувати можна не більше двох кольорів для запобігання «бруду» в роботі. Для виконання цієї умови, пастельний набір має містити достатню кількість кольорів, не менше ніж 50 одиниць.

Процес роботи полягає в пошуку композиції, виконанні рисунку на форматі. Використовувати краще вугільний, або пастельний олівець. Далі підбираються з набору певні кольори в обмеженій кількості. По ходу роботи кольори можна доповнювати. Дрібні деталі можна дорисовувати кольоровими, або пастельними олівцями.

Завершену роботу сухою пастеллю необхідно помістити в рамку під скло. Між склом і роботою повинен бути проміжок 5 – 8 мм. В деяких джерелах рекомендується закріплювати пастельні роботи лаком-фіксажем, про те в цьому випадку необхідно розуміти, що сильно зміниться кольорова гама твору. Він втратить свою оксамитовість, стане грубішим, тобто вся краса техніки сухої пастелі втратиться. Ось чому найкращим методом зберігання пастельного твору є його оформлення під скло.

Історія світового мистецтва стверджує, що оформлені подібним чином пастельні твори зберігаються в музеях, не втрачаючи своєї краси впродовж сотень років.

Наведені приклади акварельних робіт виконані авторами даної статті викладачем Владиславом Литвиненком (рис. 3) та ст. викладачем Віктором Трачуком (див. рис. 4).

Таким чином, виконання натюрмортів м'яким матеріалом дозволяє втілити кращі традиції академічного рисунку та живопису у поєднанні з творчістю.

Рис. 3. «Натюрморт з керамічним півником»
(Владислав Литвиненко, 2021 р., тонований папір, сепія,
біла крейда, 70 × 50 см)

а

б

Рис. 4. Приклади виконання натюрмортів пастеллю
ст. викладачем Віктором Трачуком

Література

1. Резніченко М. Художня графіка : навч.-метод. посіб. для студентів художньо-графічних факультетів / М. І. Резніченко, Я. М. Твердохлібова. – Тернопіль: Богдан, 2011. – 272 с.